

ДЕЧЈА КЊИЖНИЦА

Уређује: ЈОВАН М. ПОПОВИЋ,
Београд, Браничевска 14.

Издаје књижарница
ТОМЕ ЈОВАНОВИЋА И ВУЈИЋА,
Београд — „Зелени Венац“.

† До сада су штампане ове књижице:

1. Мартин Крпан	25. Мале приче
2. Словенски дивови	26. Афричке тајне
3. Краљевић Желослав	27. Чаробни дворци
4. Невидљиви чудотворци	28. Милостиво срце
5. Декине приче	29. Бели дух
6. Приче из давнине	30. Крилати лав
7. Мали заштитници	31. Чаробна ружа
8. У туђем гнезду	32. Шумска кућа
9. Два брата	33. Седмоглава птица
10. Црна звезда	34. Подземни двори
11. Лутање кроз прерију	35. Шаливе приче
12. Мајмун Кини	36. Доживљаји малога Јове
13. Заробљена принцеза	37. Неустрашиви делија
14. Чаробно острво	38. Прави пријатељ
15. Путовање кроз Канаду	39. Пепељугар
16. Мали добротвори	40. Мала Виолета
17. Златокоса лепотица	41. Четири брата
18. Зверови у циркусу	42. Кажњени принц
19. Три сестре	43. Лов на медведе
20. Репата звезда	44. У зимске вечери
21. Афрички патуљци	45. Мргуд чобанин
22. Снежна вила	46. Међу птицама
23. Награђена врлина	47. Срећна породица
24. Чаробни коњ	

Долази се у свакој књижари. - Свака књига стоје 2 Дин.

1 ДЕЧЈА КЊИЖНИЦА 1

20 740
243

Ф. Лестик

МАРТИН КРПАН

Са словеначког
Св. Р. Милосављевић

Др. Звонимир Рибичић

ЦЕНА 2— ДИНАРА.

Ф. ЛЕВСТИК:

МАРТИН КРПАН**СА СЛИКАМА**СА СЛОВЕНАКОГ
СВ. Р. МИЛОСАВЉЕВИЋИздаје књижарница
ТОМЕ ЈОВАНОВИЋА И ВУЈИЋА, БЕОГРАД
„ЗЕЛЕНИ ВЕНАЦ“

Штамперија „Ново Доба“ Вуковар.

Мартин Крпан

У Словеначкој покрајини Нотрањској постоји село Врх по имену. У томе сеоцету живео је у старо време Крпан, крупан и снажан човек. По величини и јачини не беше му равна. За рад није марио, већ је криумчарио енглеску со, коју је преносио с мора на својој кобилици, мада је то било тада строго забрањено. Граничари су пазили на њега, да би га ухватили на делу, али су мудро избегавали, да га отворено нападну, јер су га се веома бојали. Међутим Крпан се увек некако извлачио, те му никад нису могли ништа нахудити.

Била је зима и снег је покрио земљу. Између појединих села постојала је само уска стаза, за људе довољна, јер тада још није било друмова као данас. Крпан је баш терао уском стазицом товар соли на једној својој кобилици, кад му у сусрет

зазвекеташе прапорци на неким лепим кочијама. А у кочијама је седео главом ћесар Јанез, који је путовао за Трст. Крпан беше човек са села, зато није познавао ћесара. Међутим како није било времена да загледа кога има у кочијама, Крпан

дохвати брзо кобилицу заједно са товаром на њој, па је пренесе у страну, да је не закаче кочије. Мислите, да се Крпан при том нешто намучио? Било му је, као кад неко узме сто, па пренесе на друго место.

Ћесар, видећи то, нареди кочијашу да устави коње. Затим упита снажнога човека: „Ко си ти?”

Овај му одговори: „Крпан ми је име, а родом сам с Врха од Свете Тројице, два часа хода одавде”.

„А шта носиш у товару?” — питаше ћесар даље.

Крпан се брзо домисли и рече: „Шта носим? Носим кремен за кресиво и нешто брусова, господине”.

На то се ћесар зачуди и примети: „Ако су брусови, зашто су онда у врећи?”

Крпан се не мисли дуго, већ брзо одговара као човек, који зна шта ради: „Бо-

јим се, да од мраза не попуцају, па сам их завио у сламу и метнуо у вреће”.

Ћесар, коме је вероватно био симпатичан овај снажни сељак, запита даље: „А како си могао тако лако пренети коњића? Додуше нема много меса, али има све кости”.

Крпан је насмеја и рече: „Знам да имају ваши коњи више меса, али ја не бих дас своје кобилице за сву четворицу у тим колима. Што се тиче ношења, господине, надам се да бих могао носити две овакве кобилице два часа хода, па још и даље ако треба”.

Ћесар помисли: „То вреди запамтити!“ — па нареди кочијашу да креће.

Минула је затим година и неки дан. Крпан је још увек терао своје товари преко брда и долина. Тада се пронесе глас, да је дошао у Беч страشان цин, Брдавец по имену. Он је позивао на мегдан све ју-

наке из државе Ћесарове. Али Ћесар није имао много таквих јунака, у које се могао поуздати, да ће победити цина, јер је овај савладао до сада све оне, који су се огледали с њим. При том цин не беше човек милостива срца, већ је убијао свакога, кога је победио на мегдану.

Ћесар се љуто забринуо: „Шта ће бити најзад, ако се Брдавец не укроти? Усмртио ми је већ све најбоље војводе”.

Чувши ову жалбу свога Ћесара, кочијаш му приђе у највећој понизности и рече: „Величанство, зар се не сећате шта се оно догодило претпрошле зиме близу Трста?”

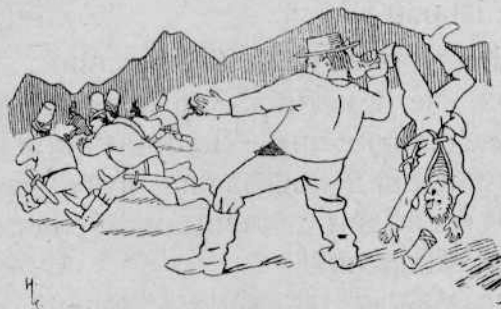
Ћесар упита мрзовољно: „Шта то беше?” — а кочијаш одговори: „Зар сте заборабили онога Крпана, који је гонио товар са кресивом и брусовима, како је пренео своју кобилицу с пута у снег, као што се преноси здела са супом на сто. Ако ни

Крпан не би савладао Брдавса, онда знајте, да други нико то не може учинити“.

„Заиста, рече ћесар, треба одмах послати по њега!“

Послате су велике, лепе кочије по Крпана. Истога часа Крпан је истоваривао прокријумчарену со пред своју кућу. Граничари, који су га издалека пратили, искупише се у већем броју — било их је петнаест — и навалише на њега, да га ухвати и везу. Али се он не уплаши нити се збуни, него у тренутку шчепа једнога за ноге, па стаде њим млатити по осталима тако страшно, да се они разбегоше на све стране. Баш у тај мах стигоше пред кућу нове, лепе кочије са четири вранца. Из њих изађе ћесаров посланик, који је све видео, шта се догодило, па радосно рече: „Сад већ знам, да сам дошао где треба. Ти си Крпан с Врха од Свете Тројице, зар не?“

— Крпан јесам, рече овај, и с Врха јесам, и од Свете Тројице јесам. А шта сте Ви ради? Ако сте и Ви дошли због соли, онда Вам саветујем да мирујете. Петнаест их је било, па их се ни сам бојао. Хвала Богу, те се нећу бојати ни једнога самог!

А посланик, који није ни знао каква је ствар са сољу, рече на то: „Хајде, затвори кобилицу у кошару, па се брзо преобуци, да идемо у Беч до ћесара“.

Крпан га с неповерењем погледа, па одговори: „Ко хоће да иде у Беч, мора пу-

стити трбух у поље — то сам слушао од старих људи — а ја га мислим носити овако као сад, докле год будем гонио своје товаре“.

Посланик му рече: „Нипошто не мисли да ја правим шалу“.

— Не би се лепо провео с тим! — додаде Крпан.

На то опет настави посланик: „Што ти рекох, све је истина. Зар се не сећаш, како си прекланске зиме склонио кобилу с товаром испред кочија на путу за Трст? Онај господин у кочијама беше главом ђесар, знаш ли?“

Крпан се зачуди, па рече: „Ђесар? Неће бити ваљада!“

— Ђесар, ђесар! Него слушај сад! Дошао је сада у Беч страشان џин, по имену Брдавс. Такав је, да се никога не боји. Много је војвода и јунака до сада побио. Зато смо рекли: „Ако га никаква сила не

савлада, Крпан ће га савладати!“ Видиш, ти си последња нада ђесара и целе његове престонице.

Крпан се јако обрадова овим речима, па одговори: „Ако нема ништа друго, до тај Брдавс, онда чујте, што ћу Вам рећи! Петнаест Брдавса — то је за мене само доручак. То је за мене камен, пребачен преко потока, који може прескочити седмогодишње дете. Само се чувајте, да ме не вучете за нос!“

Рекавши то, Крпан брзо стовари со са кобиле, па кобилу затвори у кошару, а он уђе у кућу и обуче се у празнично одело, да га пред ђесаром не буде срам. Кад се преобуче, изађе и седе у кочије, које пожурише ка Бечу.

Кад стигоше у Беч, сва је престоница била у црно завијена, а људи су се ужурбанано тискали улицама као мрави, кад им се растури мравињак.

Крпан запита: „Шта вам је, те сте сви тако жалосни?“

— О, Брдавс, Брдавс! — завапи мало и велико, мушко и женско. — Баш је данас уморио Ћесаровог сина, кога је дубоко у срце пекла срамота, што читава држава нема јунака, који би изашао цину на мегдан. Изашао је он главом, да се огледа са Брдавсем, али шта то помаже? Како другима, тако и њему. До сада се још нико није вратио с мегдана“.

Крпан рече да одмах терају у Ћесарев двор, за кога је чуо, да је веома велики и особито леп. Тамо стоји стража увек пред вратима, ноћ и дан, лети и зими, ма био и најљући мраз. Ова стража брже-боље пријави Крпанов долазак, по истом обичају, као кад се пријављује какав Ћесарев рођак. А било је и препоручено стражи, још пре четрнаест дана, да не оглашује никога и ништа, већ само тада,

кад се појави такав и такав човек. Толико су се радовали Крпану у Бечу. А и како не би? Већ им беше догорело до ноката!

Кад Ћесар зачу грају, сети се одмах ко је, похита у сусрет и поведе га у горње одаје. А тамо беше особито лепо, још лепше него у цркви. Крпана је тако очарала ова лепота, да је само бленуо око себе. Тада га Ћесар упита:

— Крпане с Врха, сећаш ли се још мене?

— Како да не! одговори он. — Нема ни две године, како смо се видели. Но Ви сте сада још боље са здрављем, како Вам се на лицу види.

Ћесар уздахну: „Шта помаже голо здравље, кад све друго иде наопако! Ваљда си већ чуо за страшнога цина. Ко зна шта још може бити, ако му се не стане на пут! Сина ми је убио, знаш ли?!“

Крпан одговори: „Шта ће друго бити? Узећу му главу, па то!“

Ћесар га жалосно опомену: „Ех, кад би то могао! Нема под сунцем јунака, који би узео главу Брдавсу“.

— Зашто не? Слушао сам — рече Крпан — да више људи више знају и да се на широком свету свашта може наћи, па зашто се не би нашао и јунак над Брдавсом. Ма како да изгледам бедан човек, спет ћу га тако ђаволски премлатити, да му се више никад неће вратити безбожне жеље, да се размеће по Бечу. Ако Бог да, тако ће заиста бити!“

Шта би ћесару било милије чути него такве беседе! Само га је још нешто бригнуло па зато рече: „Да си снажан, о томе ти ме већ уверио. Али помисли: он је вишан оружју још из младости, а ти си само преносио брусове и кресива по Крањској; стреле и мача ваљда ниси нигде на дру-

гом месту ни видео, осим на иконама у цркви. Како ћеш делити мегдан са њим?“

— Ништа се Ви не бојте! — рече Крпан. Како ћу ја с њим и са чим, то је моја брига. Не плашим се ја ни мача, ни стреле, ни осталог циновог оружја, коме ни имена још неznam, ма колико да га има на себи.

Све је то било ћесару по вољи и брже боље нареди, да се донесе пола литра вина, хлеба и сира, рекавши: „Де, Крпане, једи и пиј! После ћемо ићи да бирамо оружје“.

Али је за Крпана то било сасвим мало: по литра вина за таква јунака! Зато је само ћутао, чудио се и премишљао. Додуше, он је слушао, да су господа малојешна зато, што једу кад хоће и колико који хоће, увек одабраних јела. Али човек са села, као што је био Крпан, има друге навике. Стога он поједе оно, што му до-

неше, за трен ока, па нагло устаде. Ћесар је то све приметио и како беше увиђаван човек, одмах је познао, да се таквој теле-сини морају давати већи оброци. Зато су му давали, од тога часа па докле се год бавио у Бечу, из дана у дан, две шунке, два јагњећа черека, три петла и, како средину није јео, четири добро печене, беле погаче, умешане с маслом и јајима. Вина је, пак, имао на расположењу колико је хтео.

Кад уђоше у оружницу, то беше читав изложба најразноврснијег оружја: сабаља, мачева, челичних оклопа за прса, калпака, визира и како се све не именује сво и оно. Крпан избира и избира, па кад што узме, све у рукама здоби — толико беше јак човек. Ћесара скоро ухвати језа кад то виде, али се ипак охрабри и упита: „Но, можеш ли што одабрати?“

— А где ћу га одабрати? — одговори Крпан. То је све сама играчка; то није за

џина, кога зову Брдавс, па није ни за мене, Крпана. Имате ли гдегод нешто боље?

Ћесар се зачуди и рече: „Ако овде неће бити оружја за тебе, ја не знам где га има? Већег и бољег нигде нема“.

На то упита Крпан: „Знате шта? Покажите ми какву ковачницу!“

Одмах га одведе сам ћесар у ковачницу, која беше ту на двору, јер при њему има свака згода, па и ковачница, да је при руци и чекић и наковањ, ако обоси коњ

или затреба да се што друго прекује или оправи. Крпан узе комад гвожђа и најтежи чекић, који је ковач увек обема рукама држао. Али Крпану беше довољна за то једна рука, као да је косу откивао. — „О, лупеж сељачки!“ — рекоше у чуду сви који то видеше. А Ћесару очевидно беше по вољи, да има таквога дива у кући.

Крпан кује и кује, надува мехове да прсну и ускоро начини велико сечиво, које није било налик никаквоме оружју; највише је личило на касапску сатару. Кад то сврши, оде у дворски врт и посече младу лиснату липу изнад каменог стола, где су хладовала господа лети. Ћесар, који га је у стопу пратио, брзо притече и завапи:

„Крпане, шта учини, да од Бога нађеш! Зар незнаш, да би Ћесарица радије дала све коње из штале него ту липу изнад каменог стола? А ти је посече! Шта ћемо сад?!“

Крпан с Врха, не марећи ништа за страх Ћесарев, одговори: „Што би, би! А зашто ми не показасте коју другу, кад Вам је ова тако мила? Па шта је с тим? Дрво је дрво, а ја морам имати држалицу за своју секиру, каква ми је у боју потребна“.

Ћесар ућута, јер виде да не вреди звонити пошто је град већ потукао све; али се непрестано бринуо, како ће се оправдати пред Ћесарицом. А Крпан најпре удеси држалицу својој секири, а за-

тим одсече пола хвата дугачак и на једном крају врло дебео маљ, па стаде пред ђесара: „Оружје имам, али коња немам. Ваљда се нећемо пешице тући?“

Кад стигоше у коњушницу, упита га ђесар: „По чему ћеш познати коња, да ли је добар или не?“

Крпан одговори: „По томе, ако ми се не да за реп извући преко прага“.

Ђесар се насмеши: „Хајде, покушај! Само, и ако си ми, лупежу, већ доста нерилике начинио пред ђесарицом, опомињем те, чувај се, да те који не убије; коњи су као ватра“.

Мартин Крпан, међутим, извуче првога и последњег, као и све друге преко прага, па и онога, којег сам ђесар јахаше само двапут у години, наиме о Божићу и о Васкрсу. По том рече Крпан: „Овде немате коња за моје седло. Пођимо к другима!“

Ђесар одговори огорчено: „Ако ови нису за тебе, онда се мораш пешке борити. Ти си неки ђавољи човек. Знам да у ђесарству немам коња, кога ти, говедару, не би извукао за реп“.

— То су празне речи! — упаде Крпан. Ја имам дома кобилицу, коју не би повукао ниједан од ваших јунака. Дајем своју главу, ако није тако!

— Није, ваљда, она иста, — упита ђесар — с којом си играо по снегу?

— Иста, иста! — одговори он.

На то се ђесар расрди, рекавши: „Сад већ видим да си будала, или пак мене прaviш будалом. Чувај ме се, Крпане! Моја је рука дугачка“.

Крпан му у смеху одговори: „Ма колико да је дугачка, ипак не стиже цину ни до паса, а камо ли до браде, да би га мало чупнула и повукла. Него оставимо шалу људма, који немају друга посла, но да на-

дражују свога ближњег; говоримо боље о Брдавсу, који још увек носи главу. Пошљите одмах по моју кобилу или допустите да идем сам по њу. Али тада не јамчим да се могу поново вратити. Богу је све могуће.

Кад ћесар то чује, брже боље пошље по Крпанову кобилу. А кад њу доведоше у Беч, рече Крпан: „Сад нека се скупе сви бечки јунаци, колико их год има. Моју кобилу, ма како да изгледа слаба, никад нико не ће извући ни до прага, а камо ли преко прага од коњушнице“.

Огледаше се многи јахачи и коњушари па и они, који су учени како се може коњ заплашити, био силан или кротак, али нико не помери кобилу с места. Свакога је она бацила на ђубриште. — „Ђаво да те носи!“ рекоше један за другим. — „Малено кљусе, а велика снага!“

Најзад дође и час борбе са цином.

Крпан узео маљ и секиру, појаха кобилу, па одјезди из града на пољану где се Брдавс борио. Чудно беше Мартина гледати: његова кобилица беше малена, а он имао велике ноге, тако, да су му се скоро вукле по земљи; на глави је носио стар шешир са широким ободом а на себи дебело сукно од вуне. Ишао је без бриге и страха. И сам ћесар се охрабри видећи га тако слободна.

Кад угледа Брдавс јахача, свога противника, стаде се грохотом смејати, па рече: „То ли је тај Крпан што су га против мене позвали из далека, чак с Врха од Свете Тројице? Боље да си остао дома крај пећи, да не цвелиш своју стару мајку, ако је имаш, да не жалостиш своју жену, ако ти је Бог дао. Иди ми испред очију, да те не гледам и то што пре, док ми је срце још милостиво. А кад ме ухвати језа, лежаћеш на земљи крвав као и сам царев син и стотина других“.

Крпан му на то одговори: „Ако се још ниси Богу препоручио, свршавај брзо што имаш; ја не мислим дуго да чекам, жури ми се дома крај пећи. Твоје речи пробудише ми у срцу живу жељу за кућом и огњиштем. Али пре него што пођем тамо, узеху ти главу. Па не замери! То ми је наручио мој господар ћесар. Ја нисам знао ни за тебе, ни за твоју силу, нити за твоје кржаве мегдане. Дојезди ближе да пружимо руку један другоме! Никад је не пружисмо раније, нити ћемо икад доцније, али кажу да Бог не воли кад неко с мржњом у срцу изађе пред његов суд“.

Џин се прилично зачуди, кад то чу. Нагло дојаха до Крпана, па му пружи своју дебелу руку. А Крпан је прихвати и тако је стисну, да потече крв иза ноктију.

Брдавс мало као зарежа, али ништа не рече, само помисли у себи: „Овај је луд и снажан, али шта би могао! Сељак је се-

љак и он се незна борити како приличи јунаку“.

Одмах затим ободе сваки свога коња, па полетеше издалека опет један другоме. Брдавс беше високо подигао мач, да би још првим ударцем отсекао главу своје противнику, али овај у часу подметну свој

маљ, да се мач дубоко зари у меку липовину, и пре него што га яин могаше поново извући, одјаха Крпан с мале кобилнице, свуче истовремено и Брдавса на земљу, па

га обори и положи као дете у колевку, стаде му ногом за врат и рече: „Но, сад још брзо прочитај један или два оченаша и исповеди укратко своје грехе, јер не могу дуго чекати, жури ми се дома украј пећи.

Једва чекам, знаш, да опет чујем звоно што бруји са Врха од Свете Тројице“.

То изрече, па хитро махну секиром, те му отсече главу и врати се ка граду.

Бечлије, који су до сада само издаљка гледали, појуре к њему. И сам ћесар по-

хита к њему. А народ је клицао из свега грла: „Ослободи нас Крпан! Слава Крпану докле год буде Дунав текао!“

Крпану беше угодно што је доживео толику почасти, па се држао на својој кобилици, као да иде у госте. Овде је све ишло лако. А тамо, у његовом крају, ако би ко убио каквога слепца или вашљивца, одавно би висио обешен на грму, да би га што више људи видело.

Кад приђоше у ћесарски двор сви кнезови, војсковође и сва прва господа с Крпаном, узе реч најпре сам ћесар и рече: „Сад бирај шта желиш! Све ћу ти дати кад си савладао онаквог непријатеља и спасао државу и престоницу велике беде и несреће. Немам такве ствари којом би те достојно наградио, али ако ниси ожењен, даћу ти моју Јерицу, моју ћерку јединицу“.

„Величанство, једанпут сте ме били срели с кобилицом у снегу, зар не?“

Тесар: „Било је тако, било!“

Крпан: „А шта сам носио на товару?“

Тесар: „Брусове и кресива“.

Крпан: То је било онда, кад сте се ви возили у Јерусалим?“

Тесар: „Којешта! У Трст сам ишао. За Јерусалим толико знам, колико за свој самртни час“.

Крпан: „И ја за брусове и кресива исто тако. Тада, знате, нисам вам казао истину, нити ме је сада страх. Преносио сам енглеску со. У ствари нисам се бојао ни вас нити вашег кочијаша, али је то тако: када човек скрене с правога пута, нека је ма како моћан, ипак се плаши и кад грана о грану удари“.

На то рече министар Грегор: „Зар не знаш да је то забрањено? Ово је опасан човек, који наноси штете држави. Држите га, да га затворимо!“

Крпан одговори: „Ко да ме затвори? Можда ви, дугокраки, који сте суви као ражањ и који би ми, заједно са вашим господством, једва стао у ову песницу. Једном само руком бацићу вас преко торња Светога Стефана, што се диже насред града. Никад празне речи не износите на пазар!“

Тесар се умеша: „Кажи ти само мени, да ли си нешто рад да ти се учини. Нас двојица нећемо остати у непријатељству, не дај Боже! Министре Грегоре, ти га остави на миру! Ја већ знам шта је и како је“.

Крпан одговори: „Послушајте ме, дакле! Мој мегдан с Брдавсом знам да је вредан спомена. Ко зна? Можда ће некад састављати приповетке и песме, те ће се говорити о томе и онда, кад не буде ни вас ни мене, осим ако министар Грегор не нареди да се другаче запише. Али нека чини

шта хоће. Мени од тога неће ни у кесу ни из кесе. А ипак је сваки трудбеник заслужан своје награде — то сам у цркви слушао. Ако је то ваша драга воља, онда ми дајте писмо, које ће вредети пред сваком духовном и световном влашћу у држави, и на које морате и свој печат ударити, да могу без бриге и сметње носити по свету енглеску со. Ако ми то дате, нека будем нитков цео, колики сам под шеширом. ако сам се икад ма у чему успротивим, докле год будем торбарио“.

Ћесар је одмах пристао, но министар Грегор никако није био вољан да то одобри. Али га Ћесар није послушао, него му још подвикну: „Грегоре, узми перо, па напиши, како је Мартин рекао!“

Министар Грегор се само насмеши, али се више није противио да изврши наређење; јер се ипак сваки боји Ћесара. Кад је писмо било спремљено и запечаћено,

Ћесар га пружи Мартину, заједно са једном кесом дуката. Тада се Крпан поздрави са свима, па заметну на раме маљ и секиру, а његове последње речи биле су пред Ћесарем: „Ако би се опет огласио какав Брдавс или неко други, сад знате куда се иде Врху пре Светој Тројици. Здрави останите!“

— Срећан ти пут! — одговори Ћесар, а министар Грегор ништа.

